

ASPECTE TEORETICE PRIVIND INDICELE DE DEZVOLTARE UMANĂ

*Lector univ. dr. Maria-Lenuța CIUPAC-ULICI*¹

Rezumat

Delicate and difficult at the same time, the methodology of constructing the HDI has attracted the attention of researchers worldwide. The index aims to reveal the performance of different countries by building numerical indicators of human development. The concept of human development is much deeper and richer than what can be surprised by a composite index or through a detailed set of statistical indicators. However, it is useful to aggregate the different aspects of the complex reality. Although the design is simple, human development index explains the causes of the discrimination in the world's countries, and can even be used as a political target.

Cuvinte cheie: *Indicele de Dezvoltare Umană, longevitate, educație, Produs Intern Brut*

Clasificarea JEL: O10, I12, I21, E23

1. INTRODUCERE

Indicele dezvoltării umane (IDU) este o măsură cantitativă a gradului succesului unei țări în a-și dezvolta capitalul uman. Introducerea acestui indice la începutul anilor 1990 a fost cauzată de necesitatea de a măsura progresul uman. Aceste măsurători au în centru oamenii, mai degrabă decât economia.

IDU relevă, de asemenea, cu acuratețe, structura și direcția progresului (sau regresului) capitalului uman în cursul creșterii economice a unei țări, precum și problemele care însoțesc acest progres în aproximativ 170 de țări. IDU reflectă prioritățile naționale, pune în evidență disparitățile, măsoară progresul și stimulează dialogul politicii de ajutorare. Multe țări au descoperit că IDU dezagregat: pe regiuni, pe sexe, pe grupuri etnice, pe clase de venit, și după alte criterii le oferă o posibilitate de a studia profilul uman al societății lor.

Indicele dezvoltării umane reflectă realizările obținute prin mijloace umane primare în trei dimensiuni fundamentale: o viață lungă și sănătoasă, o educație adecvată, un standard de viață decent (care sunt oarecum în corelație cu factorii care contribuie la calitatea vieții, și anume bunăstarea materială, calitatea populației și calitatea sistemului social).

Valoarea IDU pentru fiecare țară (regiune, etc.) indică până unde trebuie mers pentru a atinge anumite țeluri predefinite: durata medie de viață de 85 de ani, accesul la educație pentru toți și un standard de viață de nivel mondial. De fapt, IDU ponderează deficiențele acestor trei factori, mai exact distanța relativă până la scopul dezirabil pe scala unitară

Cercetările existente confirmă că Indicele de Dezvoltare Umană este reprezentativ pentru puține țări. Conceptul de dezvoltare umană este mult mai larg decât ceea ce poate fi capturat în Indicele de Dezvoltare Umană sau orice alte indici compozit. IDU și alți indicatori sintetici pot oferi doar un proxy larg pentru unele dintre aspectele cheie ale dezvoltării umane.

---

¹ Academia Comercială Satu Mare, ulici_maria@yahoo.com

2. INDICELE DE DEZVOLTARE UMANĂ

IDU este un indice elaborat arbitrar (Mărginean, 2012). Indicele Dezvoltării Umane cuprinde trei elemente de bază:

- longevitatea – este măsurată prin speranța de viață la naștere, care este influențată în mod direct de nivelul de dezvoltare a țării;

$$I_{SV} = \frac{V_{efectiva} - V_{\min}}{V_{\max} - V_{\min}} = \frac{V_{efectiva} - 25}{85 - 25}$$

unde:

I_{SV} – indicele speranței de viață

$V_{efectiva}$ – valoarea efectivă

- mediul de educație (I_E) – este calculat ca o medie aritmetică ponderată între gradul de alfabetizare a populației adulte (I_{alfb}) și rata brută de cuprindere în învățământul de toate nivelurile (I_{inv});

$$I_E = \frac{2 * I_{alfb} + I_{inv}}{3}$$

unde:

$$I_{alfb} = \frac{V_{efectiva} - V_{\min}}{V_{\max} - V_{\min}} = \frac{V_{efectiva} - 0}{100 - 0}$$

$$I_{inv} = \frac{V_{efectiva} - V_{\min}}{V_{\max} - V_{\min}} = \frac{V_{efectiva} - 0}{100 - 0}$$

- standardul de viață ($I_{PIB/loc}$) – ca măsură a standardului de viață se folosește Produsul Intern Brut (PIB) pe locuitor calculat la paritatea puterii de cumpărare.

$$I_{PIB/loc} = \frac{V_{efectiva} - V_{\min}}{V_{\max} - V_{\min}} = \frac{V_{efectiva} - 100}{40000 - 100}$$

IDU măsoară distanța relativă care desparte fiecare țară a lumii de obiectivele considerate prioritare pentru dezvoltarea socială. IDU furnizează o apreciere globală a progresului și diferitelor strategii urmate de state pentru realizarea bunăstării umane. Formula de calcul a indicelui este:

$$IDU = \frac{I_{SV} + I_E + I_{PIB/loc}}{3}$$

Nivelul IDU variază pe o scală cuprinsă între 0 și 1, nivelul dezvoltării umane fiind cu atât mai ridicat cu cât este mai apropiat de valoarea 1.

3. CRITICI ALE INDICELUI DEZVOLTĂRII UMANE

Evaluarea Indicelui Dezvoltării Umane a atras numeroase critici, controversate și sugestii de îmbunătățire, precum:

- A) Alegerea dimensiunilor

IDU nu include o serie de dimensiuni, cum ar fi libertatea politică, valorile culturale, mediul înconjurător. În Raportul Dezvoltării Umane din 1991 a existat o tentativă de măsurare a libertății politice, dar, din cauza controverselor privind găsirea unei metode precise de măsurare - valorile culturale sunt mult mai dificil de măsurat cantitativ, această sarcină a fost lăsată instituțiilor academice.

B) Alegerea variabilelor

Pentru a putea comensurarea cele trei dimensiuni ale IDU ar trebui să fie incluse în model mai multe sau, eventual, alte variabile. Spre exemplu, s-a propus să fie incluse, alături de speranța de viață la naștere, și mortalitatea infantilă și securitatea alimentară pentru se putea caracteriza mai bine sănătatea unei națiuni. Așa cum se întâmplă, mortalitatea infantilă este aproape corelată perfect cu speranța de viață. Iar pentru a măsura securitatea alimentară, singurele date disponibile sunt cele referitoare la consumul mediu de calorii pe locuitor, medii ce pot ascunde serioase lipsuri. Astfel, adăugarea de noi variabile nu duce deocamdată la obținerea unui IDU mai bun sau mai sensibil.

C) Calitatea datelor

Datele care stau la baza rapoartelor și a studiilor asupra dezvoltării umane trebuie să asigure ierarhizări și comparații corecte și să conducă la concluzii pertinente. Având în vedere diversitatea surselor de date, apar uneori critici referitoare la standardizarea indicatorilor, dar mai ales în legătură cu întârzieri din partea țărilor în furnizarea datelor către organizațiile și organismele internaționale.

D) Tratarea venitului

Prin elementele sale componente, IDU asigură fuziunea indicatorilor economici și sociali, ceea ce reprezintă una din calitățile sale importante. IDU nu tratează venitul ca un mijloc, dar îl reinterpretează în termenii finalităților pe care le deservește.

E) Alte probleme tehnice

Una dintre probleme se refera la alegerea ponderilor variabilelor din cadrul indicelui compozit. S-a dovedit că IDU este un indicator stabil: chiar atunci când au fost încercate diferite ponderi, valoarea (respectiv ierarhia) IDU pe țări nu s-a schimbat. Chiar dacă nu este perfect, IDU este considerat util, deoarece are un grad mai mare de cuprindere decât PIB, măsurând și alte posibilități umane alături de venit.

4.LITERATURA DE SPECIALITATE

Există critici la adresa omiterii unei serii de dimensiuni, la alegerea dimensiunilor IDU, cum ar fi: libertatea politică, valorile culturale, mediul înconjurător, etc.

Raportul Dezvoltării Umane din 1991 a încercat să măsoare libertatea politică, dar apoi a lăsat această sarcină în seama instituțiilor academice, datorită controversei privind găsirea unei metodei precise de măsurare. Valorile culturale sunt mult mai dificil de comensurat cantitativ și orice încercare riscă să diminueze semnificația conceptului însuși. Astfel, în literatura de specialitate apar tot mai multe studii care încearcă să construiască un Indice al Dezvoltării Umane care să fie cât mai real și să țină cont de mai multe variabile.

Anto (2011) a construit Indicele Islamic de Dezvoltare Umană pentru 56 de țări. În construcția indicelui au folosit ca și variabile: bunăstarea materială, bunăstarea non-materială, valorile islamice, mediul Islamic, așteptările vieții, educația, relațiile familiale, relațiile sociale, religia, deținerea proprietății. Autorul a constatat că indicele Islamic calculate pentru anul 2007 prezintă valori superioare lui IDU (2007), respectiv este mai reprezentativ.

Modelul Lutz și KC (2013) pentru demografie, educație și dezvoltarea umană

Modelul lui Lutz și KC (2013) este folosit pentru a proiecta tendințele demografice până în anul 2050. Acesta se bazează pe premisa că tendințele de creștere a populației sunt afectate de îmbunătățirea calității și cantității educației. Astfel, modelul are un set de date care acoperă 120 de țări, cu populațiile lor defalcate în funcție de vârstă, sex și nivelul de educație.

Abordarea multistatală de modelare a populației a lui Lutz și KC a fost dezvoltată în anii 1970 la Institutul Internațional pentru Analiza Sistemelor Aplicate din Austria. Ideea din spatele proiecției este simplă: considerând anul 2000 ca un an de referință (ultimul an pentru care sunt disponibile date comparabile pentru cele mai multe țări la nivel internațional) și presupunând că nivelul de educație rămâne constant după o anumită vârstă, proporția de femei cu vârsta de 50-54 ani fără orice formă de educație formală în 2005 poate fi derivată direct din proporția de femei cu vârsta de 45 - 49 ani fără nici o educație formală în 2000.

Proiecția are scopul de a produce un set de date cu populația distribuită pe grupe de vârstă de cinci ani (de la vârstele de 15-20 ani la vârsta de 100 de ani și peste), de sex și de patru nivele de învățământ de peste 50 de ani începând cu anul 2000 (anul de bază) până în 2050 la intervale de cinci ani.

Modelul International Futures a Centrului Pardee de proiectare a scenariilor de dezvoltare umană (2013)

Proiecția are scopul de a produce un set de date cu populația distribuită pe grupe de vârstă de cinci ani (de la vârstele de 15-20 ani la vârsta de 100 de ani și peste), de sex și de patru nivele de învățământ de peste 50 de ani începând cu anul 2000 (anul de bază) până în 2050 la intervale de cinci ani.

Acest articol utilizează Modelul International Futures pentru proiecții de dezvoltare umană pe termen lung, bazate pe probleme legate de politică, inclusiv venituri, sănătate, educație, sărăcie, gen, schimbare socială (instabilitate și risc) și durabilitatea mediului pentru 183 de țări care interacționează în sistemul global. Modelul a fost utilizat în Raportul Dezvoltării Umane din anul 2011 pentru a proiecta scenarii privind tendințele de mediu pe termen lung și de a evalua impactul acestora asupra dezvoltării umane.

Proiecția identifică intervenții politice agresive, dar rezonabile pentru a construi un scenariu de progres accelerat, care combină intervențiile într-o duzină de grupuri de inițiative politice (a se vedea tabelul 1). Costul inacțiunii este diferența dintre rezultatele celor două scenarii. Definiția de "agresiv, dar rezonabil", se bazează pe analiza Centrului Pardee a modelelor din seria International Futures privind Progresul potențialului uman și se bazează pe funcții transversale privind variabila țintă la nivel de dezvoltare și utilizarea funcției în sine sau un număr de deviații standard deasupra ei.

Pârghii interne primare	Pârghii interne internaționale
1. Demografie Rata de fertilitate Rata de participare feminină pe piața muncii	7. Capital social și guvernare Probabilitatea unui conflict intern Venituri guvernamentale și corupție Democrație și incluziune
2. Economii și investiții Rata economiilor și investițiilor	8. Comerț Bariere comerciale Promovarea exportului
3. Transferuri interne Transferuri către gospodăriile necalificate	9. Investiții străine Investiții străine directe Fluxuri de portofoliu

4. Capitalul uman Ținta de participare la educație și cheltuielile pentru educație Obiective privind cheltuielile de sănătate și obiective cu privire la factorii de risc de sănătate	10. Transferuri între gospodării Fonduri
5. Capital de infrastructură Accesul la infrastructură	11. Transferuri interguvernamentale Ajutor străin Fluxuri de la instituțiile financiare internaționale
6. Capital de cunoștințe Cercetare și dezvoltare	12. Tehnologie Actualizarea tehnologiei

Tabel 1: Douăsprezece grupuri de pârgii de intervenție politică pentru analiza comparativă
 Sursa: Pardee Center for International Futures (2013)

5. CONCLUZII

Doar determinând estimări nu este suficient. Primul pas în interpretarea rezultatelor este de a examina aceste valori printr-un test de rezonabilitate (Bruner, R.F., 2004). Asta ar putea implica comparația valorilor estimate cu valori observate în alte cazuri. Sau s-ar putea testa sensibilitatea rezultatului la variațiile datelor presupuse în analiză respectiv scenariii. Sau, în final s-ar putea calcula valorile necesare pentru a realiza rezultatele dorite.

O imagine mai completă a nivelului de dezvoltare umană a țării necesită o analiză a altor indicatori de dezvoltare umană și de informații. Trei aspecte trebuie luate în considerare la evaluarea unor indici precum Indicele de Dezvoltare umană:

- a) valabilitate
  - ✓ Ce ar trebui să se măsoare indicele?
  - ✓ Ce indicatori alcătuiesc indicele?
  - ✓ Aceștia sunt cei mai buni indicatori pentru acest indice?
  - ✓ Cum se calculează indicatorii?
  - ✓ Există modalități mai bune de a calcula acești indicatori?
  - ✓ Pe scurt, cât de bine măsoară indicele de fapt ceea ce se presupune a fi de măsurat?
- b) încredere
  - ✓ Cine sau ce organizație a colectat datele?
  - ✓ Cum au fost colectate datele?
  - ✓ Pe scurt, dacă altcineva ar încerca să reproducă indicele ar putea obține mai mult sau mai puțin aceleași rezultate?
- c) Cumpătare
  - ✓ Ideea unui indice este de a simplifica măsurarea unui anumit fenomen.
  - ✓ Pe scurt, ar fi posibil ca indicele să se bazeze pe cât mai puțini indicatori fără a afecta valabilitatea acestuia?

Un alt pas în interpretarea rezultatelor este de a examina nivelul de confidență al valorilor estimate. Analiza de sensibilitate ajută în acest aspect. În final, se poate spune că o analiză generată fără nici o motivație este nefolositoare – acesta trebuie interpretată într-un context practic. Trebuie dezvoltată abilitatea cercetătorului de a identifica și înțelege implicațiile reale ale procesului de liberalizare financiară.

Acknowledgement

„Această lucrare/articol a beneficiat de suport financiar prin proiectul „Rute de excelență academică în cercetarea doctorală și post-doctorală – READ”, contract nr. POSDRU/159/1.5/S/137926, Beneficiar Academia Română, proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013”

BIBLIOGRAFIE

1. Alkire, Sabina, James Foster (2010), ‘Designing the Equality Adjusted-Human Development Index’, *Human Development Research Paper 2010/28*, UNDP
2. Anto, H. MB (2011), Introducing an Islamic Human Development Index (I-HDI) to Measure Development in OIC Countries, *Islamic Economic Studies*, Vol. 19, no.2, pp. 69-95
3. Bagolin, Izete Pengo and Plavio E Comim, (2008), ‘Human Development Index (HDI) and Its Family Of Indexes: an Evolving Critical Review’, *Revista de Economia*, v. 34, n. 2 (ano 32)
4. Bruner, R.F. (2004), *Applied Mergers and Acquisitions*, Wiley Finance
5. Dar, Humayon A., Saidat F. Oti (2002), “Construction of an Ethics-augmented Human Development Index with a Particular Reference to the OIC Member Countries” Economics Research Paper, no. 02-14 Loughborough University, also available at <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/>
6. Fergany, N (2002), In search of an adequate measure of Human Development, an Alternative Human Development Index, AHDI, *Arab Human Development Report 2002*
7. Hicks, D. A. (1997), “The Inequality-Adjusted Human Development Index: A Constructive Proposal”, *World Development*, vol. 25, pp. 1283-1298
8. Lutz, W., and S. KC. (2013), “Demography and Human Development: Education and Population Projections.” Human Development Research Paper. United Nations Development Programme, Human Development Report Office, New York
9. Mărginean, Ioan (2012), Performanța României în domeniul dezvoltării umane, *Calitatea vieții*, XXIII, nr. 4, p. 277–298
10. Pardee Center for International Futures (2013), Development-Oriented Policies and Alternative Human Development Paths.” Background paper for the 2013 *Human Development Report*. United Nations Development Programme, Human Development Report Office, New York
11. UNDP (1991), *Human Development Report (HDR)*, New York: Oxford University Press